

Іван Васильович КРИЦАК,

кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник
науково-дослідної лабораторії з проблем досудового розслідування
Харківського національного університету внутрішніх справ

ШЛЯХ ДО КРИМІНОТЕОЛОГІЇ ЧЕРЕЗ ПІЗНАННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ТА ПРОЦЕСУАЛЬНОГО В АСПЕКТІ ЦІННІСНОГО: МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ЗРІЗ

Випередити час у протидії та боротьбі зі злочинністю – основний пріоритет. Якщо хтось сумнівається в тому, що істинна творчість від Бога дається, в результаті благочестивості прагнень, почуттів та устремлінь, тоді постараємось спростувати відповідні докори. Часто у творчості мають місце егоїстичні, кар'єрні цілі, які переслідуються. Проте, коли правильно розставлені пріоритети, тоді все легко виходить: «не ради хліба куса, а заради Ісуса», бо ж «кесареве кесареві, а Боже – Богові» (Мф. 22:21). «Иго бо мое благо, а время легко есть» (Мф. 11:30); Прославлю прославлящих мя (1 Царств 2:30); Шукаймо передусім Царства Божого, а все інше докладеться нам (Мф. 6:33) – такі слова-настанови можна по черпнути зі священного писання.

Актуалізація нових смислів кримінального права та кримінології є неабияк важливою з позицій російсько-української війни в аспекті розроблення нового напрямку у кримінологічній науці – кримінотеології з метою вироблення загальнодержавної ціннісної парадигми в означеній сфері з допомогою міждисциплінарного підходу. Порівняльна кримінологія у рамках такого методу наукових досліджень неодмінно сприятиме комплексності загальнодержавної духовно-ціннісної кримінології. Кримінально-правова та кримінологічна політика повинна спрямовуватись у найрізноманітніші сфери наукового знання на засадах принципу рівноправності на засадах поєднання божественного та державного, коли «людина існує (служить) для держави, а держава має послужити людині». Неабияке значення у цих процесах відіграє направленість на молоде покоління, де пріоритетом є освіта, інтелектуальний, духовно-культурний, фізичний потенціал і розвиток особистості і, як результат економічне благополуччя тощо. Формування найзагальніших уявлень про взаємодію багатьох аспектів тактик і стратегій, що спонукатиме до більш детального вивчення важливих питань дослідницької діяльності у кримінально-правовій сфері є неабияк важливим. Стосовно наукометрії в цьому аспекті, слід відзначити, що Бібліотека ім. В. І. Вернадського нараховує понад 10 тис. наукових статей, присвячених кримінальному блоку, і майже 8 тис. – сфері злочинного. Загалом, майже 20 тисяч наукових статей лише українських авторів, що неодмінно спонукатиме до вироблення кримінально-правової та кримінологічної доктрини (політики) у даному напрямку. Широкий спектр матеріалу продуктивний, з урахуванням минулого, сьогодення та необхідності подальшого вироблення прогнозів майбутнього з урахуванням сучасних міграційно-глобальних процесів. За таких умов можна правильно сконструювати кримінально-правову норму, вибудувати смисли поваги до права через духовно-ціннісні пріоритети, щоб досягти високих рівнів духовних відчуттів, «прозрівати у вічність» через благочестивість об'разу життя. Дослідження кримінотеології є надзвичайно важливим, враховуючи злети і падіння людства з необхідністю, кожного разу нового «повстання із попелу» – прагнення високого розуміння нинішнього та Вічного.

На наше переконання, до проведення відповідної роботи на якісних засадах розроблення нового Кримінального кодексу України повинно залучатись більш широке коло відповідних спеціалістів кримінально-правового блоку, справжніх фахівців своєї галузі. Досить ефективною площадкою є сайт онлайн-платформи колективного розроблення но-

вого кримінального кодексу, де теоретики і практики, пересічні громадяни можуть вносити відповідні правки, доповнення та рекомендації, надавати пропозиції до вже існуючої (виробленої) конструкції кримінального кодексу. Однак така робота потребує широкого розголосу у ЗМІ. Водночас, робоча група з провідних вчених держави та допомогою відповідних спеціалістів здійснює відповідний моніторинг (відбір) найбільш слушних пропозицій та рекомендацій. Особливо актуальними в цьому аспекті є вироблення рішень до міждисциплінарної взаємодії адміністративного та кримінального права у напрямку конструювання суспільної небезпеки і протиправності відповідних діянь, проступків чи злочинів. Створення подібного роду онлайн-майданчиків, площадок і платформ, за позитивною практикою інших держав, зможуть принести хороші результати у виробленні конструктивістських рішень найрізноманітніших рівнів. При цьому слід врахувати усі недоліки нинішнього кримінально-процесуального кодексу в аспекті глобальних змін та докорінної перетрансформації відповідно до наших реалій, передусім через досить високий рівень корупції, правових колізій, заплутаності законодавства у відповідній сфері, коли попри створення великої кількості нормативної бази та відповідних органів корупція та інші проблеми, пов'язані з нею, як були, так і продовжують процвітати. У багатьох виникає враження, що відповідний КПК України – на стороні злочинного елемента, а не на захисті інтересів держави та людини, щоб не допустити нових війн і потрясінь.

Як виявилось, у процесі нищівної діяльності держави на внутрішньому фронті, так би мовити, коли порушена гармонія «належного відання внутрішніми справами», левова частка відповідальності якої лежить на усіх правоохоронних органах щодо прийняття оперативно-конструктивних рішень і здійснення відповідних дій, які задовольняли б суспільство та відповідали б вимогам права; є бажаними у відстоюванні перемог на фронті, збереженні територіальної цілісності України. Такий прорив здійснила румунська прокурор Лаура Кевеші, коли для топ-корупціонерів віднайдений бажаний статус, у результаті всенародного гніву та обурення, у місцях позбавлення волі з реальним відбуванням покарань. Можливо, такий конструкт є найбільш гуманним порівняно зі смертною карою в Китаї, коли існує загроза втратити державу, а корупціонери як продовжували, так і займають високі посади попри всі зовнішні зрушення та реформи у рамках відповідної протидії та боротьби. Дана проблема набуває своєї особливої актуальності в аспекті взаємодії кримінально-правових та процесуальних смислів крізь призму ціннісної складової багатьох галузей права та суспільних наук (наукометрії), в тому числі й метафізичного пізнання світу. Звідси, нами активно розробляється українська кримінологія, як найбільш перспективний напрям наукових досліджень. Пропонується нова парадигма і доктринальна основа розвитку кримінально-правового, а звідси й процесуального законодавства на засадах духовно-ціннісної концепції право розуміння.

Вибудовування сучасних смислів кримінального права та кримінології. У Франції, наприклад, вважається, що в академічному поділі науки юриспруденції на спеціальності виділяють всього дві з них: спеціальність 01 – «приватне право та кримінально-правові науки», 02 – «публічне право». «Теорія права» міститься в кожній із цих спеціальностей, тобто можна бути «теоретиком права» – цивілістом, «теоретиком права» – криміналістом або «теоретиком права» – адміністративістом, але не можна бути просто «теоретиком права» [1; 2]. Завдяки цьому юристи у Франції займають два почесних «перших місця» у французькому науковому табелі про ранги. По-друге, слід ураховувати той дуалізм права, який існує споконвіку. У цьому контексті немає потреби припускатися помилок, які вже призвели до катастрофічних наслідків у радянській правовій системі. Необхідно спиратись на світові класичні надбання правової науки. Рано чи пізно цю роботу буде проведено і в Україні, але чим більше часу ми перебуватимемо в правовій стагнації, тим страшніші наслідки кризи матиме весь спектр соціально-економічної системи нашої держави й кожного громадянина України [3, с. 78]. Присвятивши понад десять років вивченню та викла-

данню теорії держави і права, досліджуючи її ціннісні смисли, вдалось сформувавши та актуалізувати духовно-ціннісну концепцію (парадигму) праворозуміння. Промислом долі випала можливість досліджувати одну із найбільш важливих (головних) галузей правової науки – кримінологію, яка, що називається, немислима без кримінального права. Роблячи перші кроки в освоєнні нового матеріалу, важливими є слова прекрасної людини, «викладача від Бога» у найкращому розумінні цього слова О. В. Харитонової, яка пригадує вислів класиків про те, що «кримінальне право – це математика юриспруденції», адже в ньому видніється логічна, ясна структура, яка водночас пов'язана з чимось фатальним, приреченим. Кримінальне право завжди стикається з питанням межі, адже йдеться передусім про найсуворіше обмеження прав і свобод особи, яка вчинила злочин. Тому своєрідна «лева-фанівська» сутність держави, яка здатна карати особу найбільш жорстко, проявляється у кримінальному праві. Ця асоціація найчастіше пов'язана з кровною помстою, знаменитим принципом Таліона «зуб за зуб, око за око», ордалії, випробуванням вогнем і мечем, Божим Судом як способом доказування винності особи, судовими двобоями, дуелями тощо [4].

Сьогодні, фактично з початком Нового Заповіту, слідує заповіді «хто вдарив тебе у праву щоку – підстав ліву», діють інші пріоритети. Людина ХХІ століття вже б мала усвідомити, що зло злом не переможеш: йому можна запобігти добром, примиренням та вибудовуванням державотворчої політики, стратегій і тактик суспільної поведінки на паритетних засадах і взаємовигідних умовах, коли робиться все можливе, щоб не допустити війн, суспільних революцій і потрясінь, а головне – запобігти застосуванню ядерної зброї, що дедалі частіше стає вірогідним. Звідси існує необхідність вироблення альтернативних видів покарань, спрямованих на гуманізацію покарання з одночасним посиленням духовного навантаження Слова, – з наших переконань, ціннісною складовою. Двотисячолітня християнська історія має багатий досвід перемоги зла молитовними станами, і про це наглядно свідчать євангельські притчі, якими Спаситель навчав людей. Закладаючи в основу наукових досліджень євангельські мотиви, подібно як це робив Моцарт та багато інших видатних композиторів, коли існує можливість досягнення справжньої «симфонії та гармонії» у вибудовуванні відносин держави з інститутами громадянського суспільства, зокрема церквою. Свого часу у Візантії (Константинополі) та «новому Єрусалимі» – Київській Русі, до якої маємо безпосереднє відношення, сповнилися слова апостола Андрія Первозванного: «на цьому місці (київських горах) засіє Божа благодать і сила Божа здійсниться, перебуватиме до кінця світу». Подібно як існує земна церква (войовнича), що веде постійну боротьбу зі злом і в цій боротьбі уособлюється покликання до благочестя всього людства, так існує й Церква Небесна, торжествуюча, яку утворюють мученики і великомученики, преподобні та пустинними, великий сонм святих що угодили Богові та постраждали за віру Христову, – тобто всі, хто свого часу проживали на землі, а сьогодні – допомагають нам у боротьбі земній з ворогом роду людського. Так, намоленість святого місця вимірюється епохальністю багатівікових станів, свідченням чого є нетлінні мощі на київських горах понад 120 угодників Божих: їхні «мироточиві глави» й сьогодні випромінюють велику силу і благодать. Вважаємо, що людство в нинішню апокаліптичну епоху ще апелюватиме до подібних ідей, відродження духовного життя, зокрема і права, зважаючи на занепад і падіння людської моральності, духовно-культурної складової, що неодмінно відобразиться на правовій політиці держави та усьому суспільному житті.

Ціннісна парадигма у науково-практичній діяльності (кримінально-процесуальному праві) та суспільному житті. Особливої уваги Американська асоціація юристів приділяє проблемам, пов'язаним із формуванням суддівського корпусу, до якого долучають найбільш здібних випускників юридичних закладів. Модель формування американського юриста, що є захисником цінностей суспільства найрозвиненішої країни сучасного світу має відповідати догмам гуру американських лібералів А. Шлезінгера молодшого, автора монографії «Цикли американської історії», який вказував, що сутність державно-правової політики його країни слід розглядати скрізь призму ідеології месіанізму. Він заявив

також, що в Америці продовжується «боротьба між капіталістичними цінностями – недоторканністю приватної власності, максимізацією прибутку, культом вільного ринку, виживанням найсильніших – і демократичними цінностями – рівністю, свободою, соціальною відповідальністю та загальним добробутом». Тому, на його думку, велику роль у США приватний інтерес будь-якого громадянина країни-лідера світового співтовариства, бо «в Америці капіталізм включає демократію, а демократія – капіталізм» [5, с. 34-37, 45; 6, с. 278].

Відповідно до ст. 3 Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Головним завданням та обов'язком держави у випадку вчинення злочину щодо особи є захист її законних прав та інтересів. Однак саме по собі декларування прав не може забезпечити їх реалізації, тому законодавцем запроваджено правові механізми, які гарантують безперешкодну реалізацію прав та законних інтересів особи. Саме такою гарантією в контексті ст. 3 Конституції України є обов'язок держави провести ефективне досудове розслідування з метою захисту особи від злочинного посягання. [7, с. 27]. Водночас, не можна оминати напруження кримінально-процесуального права, криміналістики, інших наук, які лише в сукупності можуть допомогти сформуванню і виробити основні засадничі підвалини ціннісної кримінально-правової та кримінологічної політики держави. Щоб не бути голослівними, відзначимо, що сьогодні даний підхід є вельми актуальним і потребує втілення на практиці.

Міждисциплінарний підхід у кримінально-процесуальному блоці: необхідність адаптації та запозичень. В результаті наукових пошуків важливою є позиція О. Дуфенюк, яка спираючись на розуміння правової аксіології як специфічної сфери філософсько-правової рефлексії «... вивчає ціннісну обґрунтованість та ціннісну наповненість права», і, водночас, наголошує, що аксіологія кримінального провадження вивчає ціннісну обґрунтованість і наповненість кримінально-процесуального права [8, с. 161]. Процесуалісти справедливо акцентують на зміні методологічного підходу щодо наукового дослідження кримінальних процесуальних явищ з переходом його від догматичного до аксіологічного (ціннісного) підходу, який переважає на сьогодні [9, с. 338]. Ціннісний підхід відслідковується і у визначених у ст. 2 КПК України завданнях кримінального провадження, яким є захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура. Саме захист особи від кримінальних правопорушень виведений в системі завдань кримінального провадження на перше місце, у наступній складовій – охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження також визначається ціннісне спрямування кримінального провадження на забезпечення таких цінностей, як права, свободи та законні інтереси учасників кримінального провадження [10, с. 287].

Так, аксіологія правових режимів у концепції об'єкт-суб'єктного розуміння визначає таке співвідношення: суб'єктом (ініціатором цінності) є суб'єкт права (деформалізовано сам носій цих прав і законних інтересів, формалізовано – суб'єкт права, наділений повноваженнями щодо їх легалізації у правовому полі), а об'єктом (носієм цінності) – права та інтереси суб'єктів права. Держава нормативно здійснює об'єктивацію такої цінності, забезпечуючи умови для її формування та охорони, захисту. Аксіологічна сутність надзвичайних правових режимів полягає у тому, що вони, хоча і містять у своєму механізмі засоби, способи і специфічні методи правового регулювання, які є більш правообмежувачими, порівняно з ординарними правовими режимами, передбачають розширення повноважень

державних органів, однак їх мета полягає у нормалізації умов для реалізації законних прав і інтересів особи, створенні відповідних для характеру та рівня надзвичайної ситуації гарантій їх охорони, захисту та відновлення [10, с. 284].

Визначення «суспільно-небезпечного» з огляду на історичні умови та нинішні обставин в аспекті кримінологічного та кримінально-правового. Ю. В. Орлов зауважує, що жодна інша наука у світі не вивчає злочинність комплексно як явище та феномен соціальної дійсності, за виключенням соціології злочинності, яка є окремим напрямом соціології. Вчений наголошує, що не можливо обійтись без кримінології, якщо ведуться дискусії стосовно того, що визначати злочинном. Йдеться, насамперед, про суспільно-небезпечне діяння. Тут виникає комплекс запитань: що таке суспільна небезпечність діяння, як її визначати, для кого ця суспільна небезпечність має бути проявлена? Тобто на авансцені кримінології з арсеналом її дослідження з'являється весь процес криміналізації і декриміналізації діянь [11]. В іншій лекції вчений розкриває сутність конструктивістського підходу до визначення злочинності, прихильниками якого є знамениті кримінологи Нільс Крісті, Яков Гілінський та інші, які стверджують, що злочинності в природі немає взагалі. Злочинність – це результат соціальних конвенцій, домовленостей. Ю. В. Орлов наводить досить влучний приклад із випиванням спиртного у робочий час – це буде порушенням трудової дисципліни, проступком дисциплінарним (у 30-ті роки ХХ століття, під час дії «сухого закону» у США, можна бути злочинцем). Натомість у наш час після 19:00 – вже не злочинець. Тобто ми вчиняємо одне і те ж саме, залежно від обстановки, місця, в якому ми знаходимося. Відповідно, змінюється оцінка, ставлення до діяння. Тоді що таке злочин: ставлення до певної поведінки чи певна поведінка? Наприклад, іноземні студенти приїжджають до України з холодною зброєю. У Туркменістані це нормальна традиція – носіння при собі холодної зброї. У нас це злочин. Тобто людина не поводить себе іншим чином, вона просто перетинає кордон, потрапляє в інші правові умови і стає злочинцем. За тих чи інших обставин змінюється оцінка, ставлення до діяння. Тому конструктивісти пояснюють, що злочинність є продуктом соціальних конвенцій (різного ставлення). Так, наш снайпер, здійснюючи приціл на особу, яка вчиняє збройну агресію проти України, виконує наказ, боронить країну. Але за «правовими джерелами» тимчасово окупованих територій, він – злочинець, за інших же умов його поведінка свідчить про соціальну схвальність, хоча одне й те ж саме роблять. Звідси злочинність штучно конструюється, і результат таких конструкцій у різних кодексах, у різних країнах не однаковий [12].

Розмежовуючи моральну та фізичну шкоду і Е. П. Гаврилов, зазначає, що обидва види шкоди заподіюються безпосередньо особі і викликають її страждання, тобто природну форму наслідків заподіяння шкоди особі потерпілого. Їх основна відмінність полягає в тому, що моральна і фізична шкода відбивається в різних сферах людської життєдіяльності: відповідно, – ідеальній (духовній) і матеріальній (тілесній), що передбачає і відмінність використаних переконань оцінки заподіяної шкоди та її компенсації [13, с. 28].

Досить важливим питанням, яке знаходиться на порядку денному є легалізація зброї у ціннісно-культурному аспекті націй і народностей нашої та іноземних держав. Так, серед чинників, які урізноманітнюють практику та наслідки легалізації зброї виокремлюють такі: якість та деталізація нормативно-правового забезпечення, соціокультурні цінності суспільства, структура суспільства, традиції та звичаї, ступінь правової свідомості суспільства, ступінь поширення правового нігілізму та антисуспільної спрямованості серед членів суспільства, структура злочинності, корупція, «культура» володіння зброєю, доступність зброї, насиченість суспільства зброєю. «Культура» володіння зброєю – це сформована у суспільстві на основі загальних правил поведінки практика безпечного поводження зі зброєю. Основними елементами «культури» володіння зброєю є обачливе ставлення та виправдане застосування. Відсутність або недостатність попередньої практики поводження зі зброєю зумовлює збільшення кількості випадків порушення правил зберігання

та носіння, легковажного застосування зброї, заподіяння тілесних ушкоджень різного ступеня тяжкості або смерті внаслідок необережного поводження зі зброєю. Доступність зброї – реальна здатність населення набути у власність легалізовану зброю та боєприпаси до неї. Доступність зброї визначається співвідношенням між її ціною та купівельною спроможністю населення, процедурою, вимогами до особи, яка виявила бажання набути у власність зброю, та складністю їх виконання [14, с. 91].

Кримінологічна діяльність Національної поліції України. Надзвичайно важливим у нинішніх умовах є дослідження теоретико-методологічних та практичних засад кримінологічної діяльності Національної поліції України, визначення на цих засадах місця, ролі і значення поліцейського у багатьох сферах суспільної життєдіяльності, а саме в аспекті профілактики злочинності. Йдеться про широкий спектр роботи з населенням, де присутній злочинний, протиправний елемент; дослідження поведінки злочинця на усіх етапах злочинних посягань, починаючи від криміногенних станів, дитинства і юності, коли доводилось пережити відповідні психологічні травми, і завершуючи місцями позбавлення волі, успішною ресоціалізацією засуджених і вливанням їх у повноцінні колективи.

Серед пріоритетів такої діяльності можна виокремити безліч критеріїв кримінологічної діяльності та характеристик. Йдеться про: загальнонаціональний рівень актуалізації кримінологічної діяльності; визначення провідного місця і ролі національної поліції в системі суб'єктів запобігання злочинності (серед багатьох правоохоронних та державних органів); високий рівень нормативно-правового забезпечення кримінологічної діяльності, вироблення на цих засадах відповідної кримінологічної політики; принципи та функції кримінологічної діяльності; управління (координація) ефективним здійсненням кримінологічної діяльності в аспекті протидії злочинності; тісна взаємодія з інститутами громадянського суспільства; визначення структури та механізму реалізації кримінологічної діяльності; інформаційно-аналітичне забезпечення та науковий супровід кримінологічної діяльності тощо.

Питання впровадження таких методик крізь призму воєнно-стратегічної справи є неабияк важливим. Вони можуть забезпечити успіх та сприяти перемозі у боротьбі з ворогом. Не менше значення мають цінності, вартість людського життя на противагу принципу: «Смерть однієї особи – це трагедія, а багатьох – статистика». Формування школи військового лідерства за допомогою наукових ініціатив та компетентностей може сформувати ідеологію та політику у суспільній сфері держави.

Висновки. За принцип диференціації та індивідуалізації кримінальної відповідальності та покарання влучно висловився П. Л. Фріс: «Як немає двох абсолютно ідентичних злочинів, а також абсолютно тотожних їх виконавців, так і не повинно бути усередненого підходу до різних категорій злочинів і злочинців» [15, с. 91]. Твердження, з яким важко не погодитись.

Міжлісциплінарна парадигма особливо важлива для теоретиків права, які повинні бути своєрідними «наукометристами» і вміти розгледіти раціональне зерно, яке потребує відповідної актуалізації. Говорячи про галузевий (кримінально-правовий) блок, слід відзначити, що він має безпосереднє значення та взаємозв'язок з дисциплінами, які відносяться до цієї галузі знань. Насамперед кримінологія в нинішніх умовах покликана стати «матір'ю наук» для кримінального та кримінально-виконавчого права, кримінального процесу, криміналістики, судової медицини, судової психіатрії та багатьох інших найбільш пов'язаних з оперативно-розшуковою та превентивною діяльністю наук. У цьому аспекті основна відповідальність покладається на кримінологів нинішнього часу, які й повинні зацікавити, засвідчити широкий спектр знань та узагальнень не лише вказаних дисциплін, але й інших галузевих юридичних наук, а також суспільних, економічних, математичних – скрізь, де у цьому є зацікавленість юриспруденції в аспекті ціннісного, раціонального, вічного. За висловлюваннями класиків, кримінальне право – це математика, де ви-

магається чітка усвідомленість конструювання санкцій, логічність у призначенні покарань. Ще Гегель свого часу писав, що всяке юридичне знання без математики є неповноцінним. Науковець безпосередньо відповідає за інноваційний розвиток юриспруденції, долю країни, нинішні та майбутні покоління.

Проблемою нинішнього дня в науці є відірваність її від практики. Тут важливо керуватись принципом: «воїну слід давати те, що найбільше знадобиться в бою», тобто немає необхідності у великих масивах інформації, що не володіє відповідною теоретичною та практичною цінністю. У таких центрах науково-освітньої діяльності, як Оксфорд і Гарвард, лекції читають практикуючі юристи, судді, успішні адвокати. Також важливою є міждисциплінарність проведення наукових досліджень, як це здійснюється у «селіконовій долині» США.

Більшість науковців, як показує практика, займається дослідженням суто однієї галузі, або ж ведеться гонитва за написанням дисертаційних досліджень. При цьому забувається, що наука повинна стати улюбленою справою, плацдармом, де академічна свобода не має меж у продукуванні високих смислів права, виробленні альтернативних видів покарань, шляху криміналізації чи декриміналізації «суспільно-небезпечного» з позицій багатьох кримінологічних факторів і загроз, де зло переходить межі дозволеного.

Список бібліографічних посилань

1. Головка Л. В. Вступительная статья. Кабрияк Р. Кодификации / пер. с фр. Л. В. Головка. М. : Статут, 2007.
2. Петков С. В. Випускаюча кафедра як основа якісної юридичної освіти. Матеріали IV міжнародного освітнього форуму «Особистість в єдиному освітньому просторі» 11–26 квітня 2013 р., м. Запоріжжя. URL: http://www.virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp11/3/Petkov.pdf.
3. Петков С. В. Місце адміністративного права в сучасній системі права: концептуальний вектор і сутнісний вимір. *Вісник Академії митної служби України. Сер. : Право.* 2014. № 1. С. 72–78.
4. Каф. №1 Кримінальне право України. Загальна частина. к.ю.н., доц. Харитонova О. В. Лекція «Поняття, ознаки, система та функції кримінального права». URL: <https://www.youtube.com/watch?v=VzMxmrrYRsU>.
5. Шлезингер А. М. Циклы американской истории. М. : Прогресс-Академия, 1992. 688 с.
6. Господаренко В. М. Особливості викладання державної кримінально-правової політики США в американських університетах. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка.* 2022. Вип. 2. С. 271–283.
7. Жук А. В., Клепка Д. І. Ефективне досудове розслідування як одна з гарантій забезпечення прав потерпілого у кримінальному провадженні. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука».* 2019. № 7(2). С. 26–30.
8. Дуфенюк О. М. Аксиологія кримінального провадження. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2014. № 3. С. 160–163.
9. Лоскутов Т. О. Предмет правового регулювання у кримінальному процесі : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.09 / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2016. 445 с.
10. Тетерятник Г. К. Кримінальне провадження в умовах надзвичайних правових режимів: аксіологічні питання. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.* 2021. № 2. С. 284–291.
11. Лекція 1. Yurii Orlov. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=6-RirmF5dak>.
12. Лекція 2. Yurii Orlov. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=9sMbAtoKKuQ>.
13. Васильева О. С. Психология здоровья человека: эталоны, представления, установки : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. М. 2001. 352 с.
14. Фаркаш Я. В. Щодо впливу легалізації вогнепальної зброї на криміногенну ситуацію в державі. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука».* 2018. № 19(3). С. 90–93.
15. Фріс П. Л. Кримінально-правова політика України: дис... докт. юрид. наук. Івано-Франківськ, 2005. 381 с.